

ROMEO LUCIAN STOIA

CRUCEA HERALDICĂ
ÎN
FILATELIE

MEDIAȘ – 2014

CUPRINS

DIN PARTEA AUTORULUI.....	4
I. ÎNFĂȚIȘAREA CRUCII.....	6
II. CRUCEA HERALDICĂ ÎN FILATELIE.....	10
a) CRUCEA CA PIESĂ ONORABILĂ DE PRIM ORDIN.....	10
b) CRUCEA CA MOBILĂ.....	11
1. Crucea simplă	12
2. Crucea scurtată.....	12
3. Crucea ancoră.....	12
4. Crucea bilobată cu brațe egale.....	12
5. Crucea patriarhală.....	12
6. Crucea de Malta.....	12
7. Crucea spadă.....	13
8. Crucea golită.....	13
9. Crucea în trifoi.....	13
10. Crucea de Ierusalim.....	13
11. Crucea terminată în flori.....	13
12. Crucea lărgită la extremități.....	14
13. Crucea Sfântului Andrei.....	14
c) CRUCEA ÎN ORNAMENTELE EXTERIOARE ALE SCUTULUI	15
1) TIMBRUL.....	15
1.1. Coiful având plasat în creștet cimier.....	15
1.2. Coroana închisă cu glob crucifer.....	15
1.3. Tiara Papală.....	16
2) SUSȚINĂTORII.....	16
3) PAVILIONUL.....	16
4) CRUCEA ÎN STEMELE ECLEZIASTICE.....	17
III. CRUCEA HERALDICĂ ÎN FILATELIA ROMÂNEASCĂ.....	18
a). CRUCEA ÎN REPREZENTAREA HERALDICĂ A STEMEI ȚĂRII ROMÂNEȘTI.....	18
b). ACVILA CRUCIATĂ ÎN STEMELE ROMÂNIEI.....	19
c). CRUCEA ÎN STEMA DINASTICĂ A LUI ȘTEFAN CEL MARE.....	21
d). CRUCEA ÎN STEMELE MUNICIPALE ȘI JUDEȚENE.....	21
1. Crucea și stema interbelică a județului Suceava.....	21
2. Crucea și stema actuală a municipiului Oradea.....	21
e). CRUCEA ÎN STEMELE ECLEZIASTICE ROMÂNEȘTI.....	22
1. Stema Mitropolitului Antim Ivireanu.....	22

2. Stema Episcopului Andrei Șaguna.....	22
3. Stema Patriarhiei Române.....	22
4. Stema Episcopiei Alexandriei și Teleormanului.....	23
5. Stema Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Senopolei și Hălmeagului.....	23
6. Stema Mitropoliei Moldovei și Bucovinei.....	23
IV. CRUCEA ÎN VEXILOLOGIE.....	24
1. Drapelul cu crucea greacă.....	24
2. Drapelul cu crucea Sfântului Gheorghe.....	24
3. Drapelul cu crucea asimetrică sau crucea scandinavă.....	25
4. Drapelul cu crucea Sfântului Andrei.....	25
5. Drapelul cu crucea Sfântului Gheorghe și crucea Sfântului Andrei suprapuse	25
6. Alte drapele pe care întâlnim crucea.....	25
ABREVIERI BIBLIOGRAFICE.....	27
ANEXE.....	28

DIN PARTEA AUTORULUI

Lucrarea, având ca subiect heraldica, își propune să prezinte crucea sub diferite forme de reprezentare așa cum apare oglindită în filatelie. În heraldică, crucea se întâlnește ca piesă onorabilă de prim ordin, ca mobilă de sine stătătoare, ca element complementar al diferitelor figuri cu care sunt mobilate scuturile precum și în ornamentele exterioare ale scutului. Crucea, ca piesă onorabilă de prim ordin, se întâlnește în heraldică sub forma crucii Sfântului Gheorghe și a Sfântului Andrei¹. Ca mobilă - figură a scutului, crucea este reprezentată sub diferite forme și varietăți. Acestea vor fi prezentate în lucrare așa cum se regăsesc pe diferitele materiale filatelice.

Pentru descrierea stemelor am folosit un limbaj propriu heraldicii, fără a intra în amănunt privind semnificația diferitelor elemente din componența lor, motiv pentru care am considerat util să fac unele precizări privind alcătuirea stemelor. Heraldica ocupă un rol important în cadrul științelor auxiliare ale istoriei, având ca scop cunoașterea principiilor pe baza cărora se poate întocmi un blazon cu toate elementele ce îl compun².

Blazonul-stema se consideră a fi scutul purtat de posesor, descrierea făcându-se ca și cum ne-am afla în poziția acestuia, partea stângă văzută va fi "dreapta", iar partea dreaptă va fi "stânga". Elementul cel mai important al unui blazon este scutul, motiv pentru care descrierea se face începând cu descrierea scutului și apoi cu descrierea elementelor exterioare. În prezentarea scutului, descrierea se face în următoarea ordine: câmp, piesă sau mobile. În cazul scuturilor cu mai multe câmpuri se ține seama de numerotarea acestora, fiecare câmp fiind tratat ca un scut independent. Seful, ecusonul central, și bordura se vor menționa în final.³ Un scut se compune dintr-un câmp pe care se plasează diferite piese, figuri sau mobile.

Piese sunt diferite suprafețe (piese geometrice) obținute pe suprafața scuturilor cu ajutorul unor linii drepte sau curbe și care au o culoare diferită de cea a câmpului. Orice figură, care încarcă un scut se numește mobilă⁴.

Lucrarea este structurată pe patru capitole: înfățișarea crucii, crucea heraldică în filatelie, crucea heraldică în filatelia românească și de vexilologie heraldică (drapelul cruciat).

Trebuie să subliniez că lucrarea nu este un catalog, necuprinzând toate mărcile poștale în legătură cu tematica abordată, ea fiind o lucrare de filatelie tematică, având

---

¹ Felix 2000, pag. 57.

² Trebuie făcută o distincție între știința heraldică și arta heraldică, știința heraldică ocupându-se cu studiul regulilor de întocmire a blazoanelor, arta heraldică reprezentând realizarea practică a acestora.

³ Pentru descrierea stemelor am folosit termeni din heraldica franceză, spaniolă și germană, care au corespondențe în limba română.

⁴ Conform științei heraldice, mobilele-figurile au fost clasificate în figuri heraldice artificiale, figuri heraldice naturale și figuri heraldice himerice, crucea fiind încadrată în categoria figurilor artificiale.

ca subiect crucea heraldică, în lucrare folosind numai materialele filatelice din propria colecție, motiv pentru care lucrarea rămâne disponibilă pentru completări. Orice sugestie, observație sau informație sunt binevenite.

I. ÎNFĂȚIȘAREA CRUCII

Crucea, semn compus din două linii întretăiate, cel mai răspândit dintre simbolurile simple, este cunoscută din antichitatea timpurie, aproximativ sec. XV-lea, înainte de Hristos. Primii egiptologi Champoleon Francois și Lenoumat Charles au găsit semnul crucii printre hieroglifile din templele egiptene, în peșterile din Beni-Hassan (Egiptul de sus) și cusut pe veșmintele egiptenilor.⁵

În antichitate, crucea era folosită pentru răstignirea condamnaților la aproape toate popoarele vechi, la egipteni, perși, fenicieni, cartaginezi, greci și la romani. De asemenea, în Siria și Iudeea au fost răstigniti evreii.⁶ Cuvântul cruce se pare că are o origine punică-feniciană.

Semn compus din două linii întretăiate, cuvântul cruce este des întâlnit în Noul Testament atât în sens propriu sau material, cât și în sens figurat, spiritual.⁷ Crucea a fost prefigurată și în Vechiul Testament prin diferite obiecte sau semne.⁸ Tot Vechiul Testament prezintă și o formă grafică a crucii. Semnul acesta reprezintă ultima literă a alfabetului ebraic, care se citește "tau" și care se însemna grafic cu semnul care avea forma crucii.⁹ Simbolistica creștină a crucii face aluzie la "instrumentul execuției lui Hristos", care prin înviere devine simbolul "vieții veșnice".¹⁰ În creștinismul timpuriu, din cauza cruzimii excesive al unei astfel de execuții, crucea a fost acceptată cu ezitări ca simbol al binelui și răului.¹¹

Sfinții Apostoli și Evangheliștii nu arată nicăieri ce formă a avut crucea pe care a fost răstignit Hristos.¹² El a fost răstignit probabil pe una din acele cruci folosite în acea perioadă de soldații romani pentru executarea celor condamnați la moarte. Scriitorii creștini din toate timpurile s-au contrazis unii pe alții pe tema tipurilor de cruce pe care a fost răstignit Hristos, rămânând fiecare cu propria părere. Felurile cele mai folosite de cruci au fost următoarele:^{13 14}

- crucea în forma de X "cruce decussata" denumită și crucea Sfântului Andrei, care, conform unei legende ar fi fost răstignit pe o astfel de cruce;

- crucea în forma literei T "cruce comissa" care se chema la romani "cruce patibulata" ;

---

⁵ Cireșeanu 1911, pag. 243

⁶ Ibidem, pag. 243.

⁷ Mircea 1995, pag. 108.

⁸ Ibinem, pag. 108

⁹ Ibidem, pag. 108

¹⁰ Biedermann, 2002, pag. 119

¹¹ Ibidem, pag. 119

¹² Mitrofanovici 1929, pag. 279

¹³ Ibidem, pag. 279

¹⁴ Cireșeanu, 1911, pag. 250

- crucea cu brațele egale denumită și crucea greacă;

- crucea la care brațul orizontal este mai scurt decât cel vertical și nu este plasat la mijloc și care se numește “*crux immissa sive capitata*” care a dobândit în creștinism numele de “*crux latina*” – crucea latină. Tradiția și uzul bisericii creștine au păstrat această formă pentru crucea pe care a fost răstignit Hristos, și din obisnuința generală numai această cruce se vede în lumea creștină.

Ca variante ale acestei cruci se pot aminti crucea cu pedestal (crucea rusească cu șase brate) sau crucea cu opt brațe dacă se admite că deasupra crucii s-a adăugat la răstignire o scandura cu inscripție.¹⁵ Mai putem menționa crucea cu toartă acceptată de creștinii egipteni (copti) și crucea Sfântului Petru ale carei brațe orizontale sunt așezate mult mai jos, deoarece se spune că Apostolul Petru a fost răstignit cu capul în jos pe o cruce rasturnată¹⁶. De asemenea trebuie menționată crucea rusă care conține un epigraf (titulus), și care are la capătul de jos ca suport un braț înclinat.¹⁷

Mărturiile cele mai multe afirmă că Hristos a fost răstignit pe o cruce latină, motiv pentru care ea se mai numește și crucea pătimirii. În iconografia creștină apuseană, crucea este legată de prezența lui Isus Hristos și de crucificare și se disting patru tipuri principale de cruci. Crucea fără vârf (tau, T), crucea cu un vârf și o singură traversă, crucea cu un vârf și două traverse și crucea cu vârf și trei traverse.¹⁸ Crucea cu o singură traversă este crucea evanghelică. Crucea cu două traverse are înscrisă pe traversa superioară inscripția luată în derâdere de Pilat, Isus Nazarineanul Regele Iudeilor (INRI), iar pe cea de-a doua s-au pus brațele lui Hristos. Această cruce numită și cruce de Lorena provine de fapt din Grecia. Crucea cu una sau mai multe traverse a devenit un simbol al erarhiei ecleziastice corespondentă a tiarei papale, a pălăriei de cardinal și a mitrei episcopale. Sigurul Papa avea dreptul la o cruce cu trei traverse, crucea dublă revenea cardinalilor și arhiepiscopilor, iar crucea simplă episcopilor.¹⁹

În Imperiul roman, pe timpul persecuțiilor creștinilor, crucea se întrebuința în secret și pe ascuns. Cel care a introdus oficial crucea, simbolul și semnul caracteristic al creștinismului, în viața publică și în biserica creștină a fost împăratul Constantin cel Mare. Înainte de bătălia contra lui Maxentius, Constantin a văzut în vis o cruce și a auzit o voce care îi prezicea “*in hoc signo vinces*” - prin acest semn vei învinge. În urma victoriei asupra lui Maxentiu, Constantin cel Mare plasează crucea pe steagul imperial, pe arcul de triumf construit la Roma în cinstea victoriei și ulterior pe monede și pe celelalte steaguri militare. Steagul cu cruce a devenit drapelul imperial, iar ulterior a fost așezată crucea și pe globul imperial numit ulterior glob crucifer. Din devoțiune față de crucea pe care a fost răstignit Isus Hristos, Constantin cel Mare interzice pedeapsa cu moartea pe cruce. Crucile au început să fie așezate la intrarea în biserici,

---

¹⁵ Cireșeanu 1911, pag. 254

¹⁶ Biedermann, 2002, pag.120

¹⁷ Ibidem, 120

¹⁸ Chevalier, 1982, pag. 319

¹⁹ Ibidem 319

pe mormintele sfinților martiri, pe lângă căile publice (troițe). La intrarea în case, se picta crucea pentru a însemna casele creștine, obicei păstrat până astăzi. Crucea a rămas ca semn de binecuvântare folosit de preoți la orice sfințire și la creștini ca formă de închinare în numele Sfintei Treimi.²⁰ Sfintei cruci, care a devenit obiect de închinare, Biserica i-a rânduit două sărbători: Înălțarea Sfintei Cruci (14 septembrie) și duminică a III-a din Postul Mare, deosebite de ziua răstignirii Domnului. Din punct de vedere heraldic, se consideră că cea mai mare parte din crucile folosite în steme – blazoane, își au originea în timpul cruciadelor, la început necontând forma și culoarea crucii.

Odată cu apariția științei heraldice, apar diferite forme de prezentare a crucii stabilindu-se că forma și culoarea aparțin unei anumite persoane, sau unui anumit grup de persoane. Principii care au participat la cruciade nu au contribuit cu nimic la stabilirea acestor forme care au apărut legate de apărarea mormântului sfânt. Cea care a stabilit diferitele forme ale crucii a fost biserica și, în general, s-au distins două direcții de dezvoltare: - crucile simple, denumite și cruci plate și crucile de diferite forme și tipuri, denumite și cruci plastice.

În heraldică sunt cunoscute numeroase forme ale crucii, care fiecare în parte are un mesaj simbolic ²¹. În acest sens putem aminti crucea Ierusalimului, o cruce cu cârje cu patru cruci mici în colțuri, ea fiind blazonul Regatului Ierusalim în timpul cruciadelor. Cele cinci cruci simbolizează cele cinci răni ale lui Isus Hristos.

Crucea cu crini este denumirea dată crucii care are la capetele celor patru brațe simbolul specific crinului. Crucea cu crini este simbolul Ordinilor militare spaniole de Alcantara²², Calatrava²³ și Nuestra Señora de Montesa.²⁴

Crucea cu crini mai apare și în varianta al cărei braț inferior se termină cu un vârf ascuțit, caz în care se numește crucea spadă, însemn specific al Ordinului militar de Santiago.²⁵

Alte cruci întâlnite în heraldică sunt crucea arbore, crucea trilobată sau în trifoi ca simbol al Sfântului Patrick, crucea hirotonisirii cu simbolul repetat de patru ori, crucea cavalerilor de Malta sau a Ordinului Ioaniților, terminate în coadă de rândunică.²⁶

---

²⁰ Mircea 1995, pag. 110

²¹ Biedermenn 2002, pag. 203

²² Fernando 2002, pag.203

²³ Ibidem, pag.199

²⁴ Ibidem, pag. 204

²⁵ Ibidem 197

²⁶ Neubecker 1977, pag. 107

În heraldică, crucea se întâlnește ca piesă onorabilă de prim ordin, ca mobile de sine stătătoare, ca element complementar al diferitelor figuri cu care sunt mobilate scuturile precum și în ornamentele exterioare ale scutului.

II. CRUCEA HERALDICĂ ÎN FILATELIE

a). CRUCEA CA PIESĂ ONORABILĂ DE PRIM ORDIN

Orice blazon este alcătuit dintr-un scut și din ornamentele exterioare. Scutul la rândul lui este compus dintr-un câmp și reprezentarea pe acest câmp a diferitelor piese, figuri sau mobile cum sunt denumite acestea.

Crucea ca piesă de prim ordin este formată dintr-o țeapă (pal) și o fascie și se întinde prin ramurile sale până la marginea scutului delimitând patru câmpuri (cartiere)²⁷ (fig. 1,2,3,4). În stema Marsiliei (fig. 1) crucea albastră este plasată pe un câmp de argint. În stema provinciei franceze Savoia, (fig. 2), crucea de argint este plasată pe un câmp roșu la fel ca și în blazonul Casei Regale de Savoia (fig. 4). În stema orașului Almeria (fig. 3), crucea roșie este plasată tot pe un câmp de argint.

În cazul în care crucea nu atinge marginea scutului, ea se numește cruciuliță așa cum apare în stema Elveției (fig. 5, 6), cruciuliță de argint pe câmp roșu. Crucea cu brațele egale se mai numește și crucea greacă și se regăsește și în stema Greciei (fig. 7), pe un scut albastru este plasată o cruce greacă de argint.

Dacă scutul este împărțit în mai multe câmpuri, atunci fiecare câmp se tratează ca un scut independent, ținând cont de numerotarea acestora. În acest caz, crucea poate fi așezată pe unul sau mai multe câmpuri așa cum se poate observa în stema orașului Merzig, care are câte o cruce plasată în câmpurile 1 și 4. (fig. 8)

Piesele onorabile, în cazul nostru crucile, sunt adesea încărcate cu alte piese ordinare sau mobile, așa cum se poate vedea în stema Republicii Jamaica (fig. 9), sau în stema orașului columbian Toro (Valle de Cauca). (fig. 10)

Cele patru cartiere delimitate de cruce pot fi în câmp unic liber (fig. 1, 2, 3, 4), sau pot fi încărcate la rândul lor cu diferite mobile.

Dacă teapa și fascia nu ocupă întotdeauna o anumită proporție din lățimea scutului, aceste piese se numesc piese micșorate, așa cum este reprezentată în stema casei de Savoia pe o marcă poștală din Modena (fig. 11).²⁸

Cu ocazia centenarului unirii Veneției, poșta italiană a emis o marcă poștală (1963) cu stemele tuturor orașelor eliberate, majoritatea stemelor acestor orașe fiind încărcate cu cruci micșorate (fig. 12). Această piesă micșorată se regăsește în stema orașului estonian Harjumaa (fig. 13); pe câmp roșu, o cruce de argint. Crucea din figura 14 are culorile suprapuse, unele altora, metal pe culoare și culoare pe metal ca o îndoitură: argint pe roșu și roșu pe argint.²⁹ Același tip de cruce apare și în figura 15 în blazonul Universității SHER BROKE, aur pe verde și verde pe aur. Dacă în figura 14,

---

²⁷ Sturdza 1974, pag. 45

²⁸ În heraldica spaniolă, acest raport este de 1/3 din lățimea scutului. În Felix, 2002

²⁹ Neubeck 1995, pag. 107

crucea are culorile suprapuse peste un scut despiciat, în figura 15 crucea are culorile suprapuse peste un scut sfertuit.

Și în cazul acestor cruci micșorate, întâlnim cruci încărcate (fig. 16 și 17). În figura 16, crucea roșie pe câmp de azur³⁰ are plasate pe cele patru brațe câte o stea cu cinci colțuri, iar în centru un leu pășind spre dreapta, de argint. În figurile 15 și 17, peste cruce broșează câte o carte deschisă, cea din figura 15 depășind marginile crucii.

De asemenea, cele patru cartiere delimitate de cruce pot fi la rândul lor încărcate cu diferite mobile. Câmpul 1, verde, din figura 15 este încărcat cu o floare de crin de aur, iar în câmpul unu, de argint, din figura 17 sunt plasate două chei așezate în curmeziș.

Cele patru cartiere din figurile 18 și 19 sunt încărcate cu aceleași mobile: o pasăre în stema Colegiului Militar (College of Arms), respectiv litera B, de la Basileos din scutul stemei vechi și actuale a Serbiei. În fig. 20, în stema orașului Clermont Ferrand cele patru câmpuri de azur sunt încărcate cu câte o floare de crin de aur, crucea roșie fiind bordurată de asemenea cu aur. Tot o cruce bordurată sau tivită este și cea din stema Vienei (fig. 21). În fig. 22, 23 și 24 atât crucea cât și cele patru câmpuri sunt mobilate. În fig. 24, în stema orașului Melbourne, crucea este bordurată și broșată de o coroană închisă, iar în cele patru câmpuri sunt plasate patru mobile diferite.

În cazul scuturilor cu mai multe câmpuri, fiecare câmp se tratează independent, ținându-se cont de numerotarea acestora. În fig. 25, în scutul sfertuit al landului Saar (Saarland), în câmpul al doilea, este plasată o cruce roșie, reprezentând stema de Kurtrier, unul din cele patru teritorii istorice din care este alcătuit landul.³¹ Pe o ștampilă prima zi din Germania, care are în imagine stema orașului Neuss, crucea este plasată în câmpul al doilea (fig. 26), la fel ca în stema orașului Milano (fig. 27). În stema landului Rheinland-Pfalz, într-un scut tripartit drapat³², sunt reunite stemele celor trei teritorii, regiuni ale actualului land. În câmpul 1, este plasată o cruce roșie pe argint, stema Episcopatului Curier de Trier (fig. 28).³³ În cazul scuturilor cu mai multe câmpuri, crucea poate fi plasată într-un singur câmp cum s-a văzut în exemplele anterioare și în două sau mai multe câmpuri așa cum se poate vedea în fig. 29, în stema orașului Barcelona.

Crucea este micșorată și atunci când piesa respectivă este dublă sau triplă.

b). CRUCEA CA MOBILĂ

Cu toate că, așa cum am arătat în capitolele anterioare, crucea face parte din categoria pieselor heraldice onorabile, datorită varietăților foarte mari, crucile au fost

---

³⁰ Culorile sunt reprezentate prin culori convenționale: roșu cu linii verticale și azur cu linii orizontale

³¹ Wappen 1994, pag. 23

³² Louis 1988, pag. 50

³³ Wappen 1994, pag. 21

menționate și în acest capitol, în categoria mobilelor artificiale.³⁴ Majoritatea tipurilor de cruce menționate în heraldică, se regăsesc pe blazoanele și stemele reproduse pe diferite materiale filatelice.

1. *Crucea simplă sau crucea plină.* Crucea simplă sau crucea plină este crucea ale cărei brațe ating marginile scutului (fig. 20, 21). Tot în această categorie pot fi amintite și crucile cu proporții micșorate prezentate anterior (fig. 11,12,13). Această cruce se mai numește și crucea latină. În fig. 30, se poate vedea o cruce plină asimetrică de pe blazonul Papei Ioan Paul al II-lea.

2. *Crucea scurtată.* Crucea scurtată este crucea ale cărei margini nu ating scutul (fig. 31). Această cruce este cunoscută și sub denumirea de crucea pătimirii din cauza asemănării ei cu crucea pe care a fost răstignit Isus Hristos.

3. *Crucea ancoră.* Crucea ancoră este crucea ale cărei ramuri se termină cu un dublu cârlig (fig. 32, 33). Ancora este simbolul speranței, simbolizează speranța creștinilor în ajutorul lui Isus Hristos. În figura 32, în stema flotei Amazonului, este plasată o cruce ancoră de aur pe un câmp albastru. În figura 33, pe o ștampilă publicitară din Germania, comemorând 25 de ani de Parteneriat Germano-Francez între orașele Tarare și Herrenberg (Noces d'Argent-Silberhochzeit-nunta de argint), în stema orașului Tarrare este plasată o cruce ancoră.

4. *Crucea bilobată cu brațele egale.* Crucea bilobată cu brațele egale este o cruce asemănătoare cu crucea patriarhală, dar care are toate brațele egale așa cum apare în figura 8 în stema orașului Merzig.³⁵ În această stemă, crucea bilobată cu brațe egale este plasată în câmpul 2 și 3.

5. *Crucea patriarhală.* Crucea patriarhală este o cruce greacă cu traversă dublă, cea inferioară mai lată decât cea superioară.³⁶ Acest tip de cruce îl regăsim în stema Cehoslovaciei în perioada interbelică, în primul cartier (fig. 34), în stema actuală a Slovaciei (fig. 35) și în stemele Ungariei de-a lungul veacurilor (fig. 36). Această cruce apare și în stemele orașelor Zvolen (fig. 37) și Zilina (fig. 38). Crucea din stema Slovaciei (fig. 35) are traversele terminate ca o cruce labată, care se lărgeste la extremități.

6. *Crucea de Malta.* Crucea de Malta este crucea care a aparținut în mod special Ordinului Cavalerilor de Malta (fig. 39, 40, 41)^{37, 38, 39}. Crucea de Malta are brațele terminate în coadă de rândunică. În figura 41 pe o ștampilă prima zi din Germania,

---

³⁴ Sturdza, 1974, pag. 91

³⁵ Neubecker 1977, pag. 93

³⁶ În heraldica franceză, crucea patriarhală se numește "croix patriarhale, de Lorraine au des Templiers" - Sturdza 1974, pag. 91

³⁷ Eduardo 2000, pag. 50;

³⁸ Sturdza 1974, pag. 91

³⁹ Neubecker 1977, pag. 107

comemorând 300 de ani de existență a Gimnaziului Francez, este plasată o cruce de Malta bordurată și perlată.

7. *Crucea spadă*. Crucea spadă este o cruce de forma unei spade și poate fi considerată o alternativă a crucii cu crini al cărui braț inferior se termină în vârf ascuțit (fig.42). În figura 43 în stema provinciei Logrono se vede un alt tip de cruce spadă.

8. *Crucea golită*. Crucea golită este o cruce golită la mijlocul ramurilor și lărgită la extremități în formă de cheie, așa cum este reprezentată în stema provinciei Languedoc (fig.44). În heraldica franceză, se numește cruce golită sau crucea de Toulouse-“la croix cleche et vidae au de Toulouse”.⁴⁰

9. *Crucea în trifoi*. Crucea în trifoi este o cruce terminată prin trei frunze de trifoi (fig. 45). În heraldica franceză se numește cruce treflată, sau de Saint Lazare.^{41,42}

10. *Crucea de Ierusalim*. Crucea de Ierusalim, sau crucea hierosalmitică este o cruce cârje cu patru cruciulițe în colțuri, ea fiind blazonul Ierusalimului în timpul cruciadelor (fig. 46). Această cruce a apărut pe blazonul lui Godfrey de Bouillon, primul rege al regatului creștin al Ierusalimului, fiind integrată în heraldica cruciaților. Cele cinci cruciulițe la un loc sugerează cele cinci răni ale Răstignitului.⁴³ În figura 47 este prezentată o variantă a crucii de Ierusalim.⁴⁴

11. *Crucea terminată în flori*. Crucea terminată în flori care se mai numește și crucea cu crini, este o cruce ale cărei extremități sunt încărcate cu flori de crin “la croix fleur de lisse-Liellenkreutz”.⁴⁵ Floarea de crin de la extremitățile crucii nu are nici o asemănare cu floarea de crin din grădină. Este o formă convențională a figurii heraldice “floare de crin”, în heraldică folosindu-se mai multe forme grafice de reprezentare a acestei figuri (fig. 48, 49, 50, 51). În figura 49 este simbolul unor ordine militare iberice, crucile având aceeași formă cu brațele egale dar culori diferite.⁴⁶ În figura 50 este reprezentată o cruce terminată în flori de crin, cunoscută sub denumirea de “Crucea Victoriei” și face parte din stema Principatului Asturia. Crucea se păstrează în Catedrala din Oviedo, fiind donată de Alfonso al-II-lea, în anul 908. În figura 51 este un alt tip de cruce cu crini, crucea Ordinului Militar “De Avis” din Portugalia. În figura 52, o cruce cu crini broșează peste o cruce latină. În cazul scuturilor cu mai multe câmpuri, crucea cu flori poate ocupa unul sau mai multe câmpuri așa cum se

---

⁴⁰ Sturdza 1974, pag. 91

⁴¹ Neuebecker 1977, pag. 107

⁴² Sturdza 1974, pag. 91

⁴³ Biedermann 2002, pag. 120-121

⁴⁴ Sturdza 1974, pag. 91

⁴⁵ Sturdza 1974, pag. 91

⁴⁶ Neuebecker 1977, pag. 107

poate vedea în stema orașului Palencia (fig. 53), crucea cu crini cu brațe egale fiind plasată în câmpurile 1 și 4.

12. *Crucea lărgită la extremități.* Crucea lărgită la extremități este o cruce care se lărgeste la extremități și care trebuie să fie de trei ori mai mare ca la rădăcină (fig. 54, 55). Acest tip de cruce apare în mai multe variante, dar în care nu se respectă raportul de 3/1 dintre lățimea extremităților și lărgimea crucii la rădăcină (fig. 56, 58). Varietatea mare este dată și de tipul de cruce folosit: cruce cu brațe egale, cruce latină, etc. În figura 59, pe scut sunt plasate două tipuri de cruci, ambele cu extremitățile lărgite. Crucea din stânga, frecvent confundată cu crucea malteză, este o cruce a Ordinului lui Hristos, are origine templieră, și se numește cruce "Patee" înscrisă în pătrat. Crucea din dreapta are aceeași semnificație numai că este înscrisă în cerc. O variantă a crucii lărgite la extremități este și crucea cu partea inferioară terminată în vârf, așa cum apare în câmpul al II-lea, al stemei provinciei Zaragoza.

13. *Crucea Sfântului Andrei.* Această cruce este una dintre numeroasele variante ale crucii cu diferite mesaje, având forma de X, pe care se spune că a fost răstignit Apostolul Andrei. Aceasta cruce are forma săritoarei din categoria pieselor onorabile (fig. 61).

Ea se formează prin suprapunerea între o bandă și o bară (Croix Saint Andree-Schrang oder Andreas Kreuz).⁴⁷ Există blazoane în a căror scuturi, fie că sunt în câmp unic, fie că au mai multe câmpuri, sunt plasate două sau mai multe cruci. Aceste cruci pot fi identice de același tip, (fig. 62) sau de diferite tipuri (fig. 59, 63).

Așa după cum am menționat într-un capitol anterior, șeful, bordura și ecusonul central se menționează în final. Crucea plasată în șef o întâlnim în figurile 64 (stema orașului Bonn), 65 și 66 (stemele provinciilor canadiene Manitoba și Alberta). În figura 67, în șef avem plasată o cruce a Sfântului Andrei, iar în figura 68 crucea este plasată în ecusonul central (stema orașului Praia-Capul verde). În figura 69, în șeful stemei orașului Setubal sunt plasate două cruci spade cu brațele egale.

Crucea, sub diferitele ei forme de reprezentare se întâlnește în heraldică și ca element complementar al diferitelor figuri cu care sunt mobilate scuturile. În figura 70, prima variantă a stemei Bielorusiei și în figura 71, stema actuală a Lituaniei, crucea bilobată este plasată pe scutul purtat de cavaler (stema de tip iconografic). Într-o altă variantă, aceeași cruce bilobată apare și în stema orașului Vilnius (Lituania), din figura 72. În figura 73, crucea bilobată din stema orașului Levočka (Cehoslovacia) este susținută de doi lei ațărtați. În stema orașului Cernigov (Ucraina) din figura 74, acvila ține în ghiara stângă o cruce treflată. În fig. 75, mielul pascal din primul câmp al stemei orașului Auch (Franța), ține o cruce de care atârână o flamură încărcată cu o cruciuliță. În stema landului austriac Burgenland, din figura 76, pe vârful aripilor deschise ale vulturului sunt plasate două cruciulițe.

---

⁴⁷ Neuebecker 1977, pag. 107

c). CRUCEA ÎN ORNAMENTELE EXTERIOARE ALE SCUTULUI

Accesoriile care se așează înafara scutului sunt denumite în heraldică elemente exterioare. Acestea pot fi lambrechinii, coifurile, coroanele, suportii sau susținătorii, devizele, însemnele de funcții sau de onoare etc. În continuare ne referim la ornamentele exterioare care au în componență o cruce.

1). TIMBRUL

Accesoriile care se așează în partea de sus a scutului sunt cunoscute sub denumirea de timbru, în descriere menționându-se că ele timbrează scutul. Utilizarea acestor însemne este reglementată prin reguli precise.

1. *Coiful având plasat în creștet, cimier, o cruce.* Coiful este o cască de metal folosită încă din antichitate de către luptători pentru protejarea capului. Coiful era prevăzut cu găuri sau cu vizieră pentru a putea respira și vedea. În steme, coiful era așezat deasupra scutului și reprezenta cea mai nobilă piesă din blazonul unui nobil. Diferitele ornamente ce se așează pe vârful coifului, formând podoaba, se numesc creștet sau cimier. Acest ornament era facultativ și se putea schimba după dorință. De obicei ca cimier se pune o piesă de pe scut. În continuare, sunt prezentate câteva blazoane care au ca cimier diferite tipuri de cruce. În figura 73, crucea bilobată de pe scut susținută de cei doi lei este plasată ca cimier, deasupra coifului încoronat. În figura 77, blazonul lui Georg Marxer are plasată în primul câmp pe albastru o cruce de aur latină sprijinită pe o stea cu șase colțuri din același metal. Scutul este timbrat cu un coif cu viziera închisă, plasat din față, având între coarne mobila din primul cartier. Deși piesele onorabile nu erau puse ca podoabe ale creștetului, există totuși derogări, excepții de la regulă, așa cum se poate vedea în figura 78. În blazonul lui Luzius, pe un scut roșu este plasată o cruce micșorată cu brațele egale de argint. Scutul este timbrat de un coif plasat oblic, având în cimier aceeași cruce.

2. *Coroana închisă cu glob crucifer.* Unul din ornamentele exterioare care timbrează scutul, la care întâlnim ca element complementar crucea, este coroana închisă cu glob crucifer sau coroana cruciată. Globul terestru se reprezintă sub forma unei sfere având plasată deasupra o cruce de unde și denumirea de glob crucifer.⁴⁸ De obicei globul crucifer se așează pe coroane închise care pot fi folosite ca timbru, ca mobile ale scutului sau ca accesorii pentru a încorona coiful.⁴⁹ Mult timp această coroană a fost considerată ca semn al imperiului, ulterior fiind adoptată și de către unii regi. În figura 79 acvila bicefală, încoronată austriacă este plasată într-un scut care la rândul lui este timbrat cu o coroană imperială cu glob crucifer. Aceeași situație o întâlnim și la stema imperială și cea actuală a Rusiei (fig. 80, 81). Regele Spaniei Filip al -II-lea de Habsburg a fost primul rege spaniol care a purtat coroana închisă cu glob crucifer (fig. 82). În coroana regilor Angliei, ornamentele sub forma florilor de crin (fleuroane), au fost înlocuite prin cruci lărgite la extremități (fig.83, 84). Timbrarea cu coroane

---

⁴⁸ Sturdza 1974, pag. 71

⁴⁹ Ibidem, pag. 109

cruciate a unor steme de stat (fig. 85, 86, 87, 88, 89), landuri (fig. 90, 91, 92) sau provincii (fig. 93, 94) constituie o mărturie a suveranității sau demnității.

Deși au fost apanajul însemnelor imperiale și regale (fig. 95, 96), ca însemne de suveranitate, coroanele cu glob crucifer au fost folosite și pentru timbrarea stemelor sau emblemelor unor instituții ca: stațiile de poștă (fig. 97, 98)⁵⁰, emblemele unor universități (fig. 99, 100)⁵¹, unități militare de învățământ (fig. 101)⁵² și asociații profesionale (fig. 103).⁵³ O coroană mai deosebită este coroana Sfântului Ștefan care timbrează stema Ungariei (fig. 36). Pe coroană, este plasată o cruce fără glob, înclinată. Globul crucifer, în postura de mobilă a scutului se poate vedea în figura 103, pe o marcă poștală, pentru o poștă privată din Suedia.

3. Tiara Papală. Tripla coroană papală care se compune dintr-un comănac de aur înconjurat de trei coroane din frunze, are plasat deasupra un glob pământesc cu o cruce, simbolul Suveranului Pontif al tuturor catolicilor.⁵⁴ Această coroană triplă este folosită ca timbre pe scuturile stemelor papilor, ca însemn de demnitate și de funcție.⁵⁵ (fig. 104)

2). SUȘȚINĂTORII

Se numesc susținători animale reale sau fantastice așezate deoparte și de alta a scutului pentru a-l susține. Capetele acestor animale, de cele mai multe ori, sunt încoronate cu coroane închise, cruciate. În stemele regilor Angliei (fig. 83), susținătorii sunt reprezentați de două animale diferite. Leopardul din partea dreaptă este încoronat cu coroana cruciată a regilor Angliei. În figura 105, pe coperta unui carnet poștal, cei doi lei care susțin scutul stemei regale suedeze, sunt încoronați cu același tip de coroană cruciată care timbrează scutul. În figura 88, cele două coloane care flanchează scutul stemei Spaniei, sunt și ele încoronate cu două coroane diferite.

3). PAVILIONUL

Pavilionul unei steme este un fel de cort sub care sunt așezate stemele și care are plasat deasupra sa o coroană imperială sau regală cu glob crucifer⁵⁶ și se regăsește în stemele unor state (fig. 106, 107, 108)⁵⁷ și în stemele unor instituții.⁵⁸ (fig. 109)

---

⁵⁰ Stemele a doua stații de poștă: Agentura de Poștă Imperială (fig. 97) și al Serviciului Regal de Poștă din Germania (fig. 98)

⁵¹ Stemele a două Universități de Stat din Belgia: Gent (fig. 99) și Liege (fig. 100)

⁵² Emblema Academiei Militare de Inginerie din Spania

⁵³ Emblema Corpului Avocaților Statului din Spania

⁵⁴ Sturdza 1974, pag. 117

⁵⁵ Stema Papei Ioan Paul al II-lea (fig. 30) și al lui Paul al VI-lea (fig. 104)

⁵⁶ Sturdza 1974, pag. 126

⁵⁷ Stema Imperială Rusă (fig. 105), stema Țaratului Bulgar (fig. 106), stema Ducatului de Lichtenstein (fig. 107)

⁵⁸ Stema veche de poștă din Germania

4). CRUCEA ÎN STEMELE ECLEZIASTICE

Reprezentările heraldice prezentate anterior, în care crucea apare ca mobile sau ca element complementar în elementele exterioare, sunt specifice și însemnelor ecleziastice ale unor înalți prelați și în stemele unor instituții religioase.

Un tip de asemenea însemn îl formează blazoanele ale căror scuturi sunt încărcate cu mobile personale sau luate din simbolistica creștină, ori cu obiecte de cult și sunt timbrate cu însemnele de funcție cu sau fără cruce (fig. 110, 111, 112, 113, 114). În figura 109, în stema Cardinalului Stefan Wyszirski, scutul este timbrat cu însemnele de demnitate, pălăria de cardinal cu ciucuri și o cruce bilobată treflată, iar în figura 111 în stema Episcopului de Chur, scutul este timbrat cu aceleași însemne de demnitate și o cruce cu brațele egale, treflată.⁵⁹ În figura 112, în blazonul primului Episcop al Melaneziei, scutul încărcat cu o cruce latină este timbrat cu o mitră episcopală.

Un alt tip de blazon, este cel al cărui scut este încărcat cu armele personale, timbrat cu însemnele de demnitate și totul plasat peste o cruce și o cârjă așezate în curmeziș, așa cum se poate vedea pe blazonul Episcopului Wilhelm Emmanuel Freihere von Keteler (fig. 113) și a Cardinalului von Galen (fig. 114).

---

⁵⁹ Crucea cu una sau mai multe traverse, simbol al ierarhiei ecleziastice, corespunzătoare tiarei papale, a pălăriei de cardinal și a mitrei episcopale.

III. CRUCEA HERALDICĂ ÎN FILATELIA ROMÂNEASCĂ

a). CRUCEA ÎN REPREZENTAREA HERALDICĂ A STEMEI ȚĂRII ROMÂNEȘTI

Stema heraldică a Țării Românești se caracterizează prin prezența unei acvile ce ține în cioc o cruce, denumită și acvila cruciată, plasată într-un scut de tip vechi (antic), însoțită de un soare și o lună.⁶⁰ Crucea purtată în cioc de acvilă arată prin simbol heraldic că religia creștină a fost preluată de localnici încă din primele secole ale mileniului I, creștinarea timpurie fiind una din caracteristicile istoriei lor.⁶¹

Crucea în cea mai veche reprezentare a stemei Țării Românești, de pe un sigiliu al lui Mircea cel Bătrân de la 1390, nu este ținută în cioc, ci însoțește la stânga acvila conturnată cu aripile strânse, plasată într-un scut (fig. 115, 116).⁶²

Prima reprezentare a acvilei cruciate apare pe marca poștală cu valoarea de 7,50 lei din emisiunea ce comemorează 75 de ani de la primele mărci poștale românești (1932), (fig. 117).

Plicul prima zi realizat în anul 1968 cu marca poștală a emisiunii "550 de ani de la moartea domnitorului Mircea cel Bătrân" are în imagine o reproducere a unei peceti domnești (fig. 115). Aceeași imagine apare și pe marca poștală și în imaginea plicului prima zi a emisiunii comune România-Ordinul Suveran Militar de Malta "Creștinătate și heraldică" (2012). Ștampila are forma unui scut antic cu imaginea acvilei cruciate din amprenta sigiliului. În figura 116, este prezentată o ilustrată maximă realizată de Romfilatelia, cu această marcă și cu ștampila prima zi. Pe ilustrata maximă se poate vedea sigiliul, în partea dreaptă și amprenta sigilară în partea stângă. Marca poștală a fost tipărită în coli mici de 8 mărci plus o vigneta. Vigneta are în imagine portretul domnitorului și scutul cu acvila din câmpul amprentei sigilare.

În anul 1971, Poșta Română a pus în circulație o marcă poștală pentru a comemora "450 de ani de la moartea domnitorului Neagoe Basarab" (1521-1571). Ștampila prima zi a emisiunii are forma unui scut rotund pe care este plasată acvila cruciată, cu zborul în jos, ținând în cioc o cruce și însoțită de un soare și o semilună (fig. 118).

Un sigiliu din ceară roșie având plasat în câmpul sigilar un scut cu o acvilă cruciată apare pe marca poștală cu valoarea de 255 de lei din seria "Aniversări – Evenimente" (1993) dedicate aniversării a 625 de ani de la atestarea documentară a orașului Slatina (1399-1993) - (fig. 118) și pe cartea poștală semiilustrată cod 039/1992, care are ca imagine partea inferioară a documentului de atestare a Slatinei

---

⁶⁰ Cernovodeanu 1977, pag. 43.

⁶¹ Dogaru, 1994, pag.38

⁶² Cernovodeanu 1977, pag. 43

(Vladislav I- Vlaicu, 20 noiembrie 1388), de care este atârnat un sigiliu. Cartea poștală a fost editată pentru comemorarea aceluiași eveniment (fig. 120).

În figura 121, se poate vedea o altă reprezentare a acvilei cruciate, pe marca poștală cu valoarea de 1 leu, din seria "Însemne heraldice românești" (2008).

Cartea poștală semiilustrată, cod 086/2000, are ca marcă fixă o stemă a Țării Românești din anul 1639 (fig. 122). În această stemă, acvila ține în cioc o cruce bilobată.

Motivul crucii apare și pe stema de stat combinată cu armele dinastice ale domnitorului Mircea cel Bătrân (1386-1418). Această stemă se poate vedea pe marca poștală cu valoarea de 60 de bani, din seria "Numismatica" (1970). Aversul monedei de un ducat emis de Mircea cel Bătrân (1400), înfățișează un cavaler ținând în mâna dreaptă o lance, iar în cea stângă un glob crucifer (fig. 123).

Acvila cruciată apare și în stema de tip iconografic de pe sigiliile lui Mihai Viteazu (1593-1601) validând actele din 1, 27 și 29 Iulie 1600.⁶³ În aceste sigilii, stema iconografică este combinată cu stema heraldică a Țării Românești și a Moldovei (acvila cruciată și bourul). În figura 124, este reprodusă marca poștală cu valoarea de 15 lei din seria "Pentru Ardeleni" (1945).

Acvila cruciată a Țării Românești este reprezentată și în cartierul 3 al scutului sfertuit din blazonul de principe rus al domnitorului Dimitrie Cantemir (fig. 125).

Acvila cruciată apare și într-o altă formă de compoziție heraldică specifică Țării Românești reunind herburile Țării Românești și Moldovei și care este des întâlnită pe vestigii sigilare și hrisoave aparținând domnitorilor celor două țări, așa cum se poate observa pe întregul poștal cod 154/1996, editat cu prilejul aniversării a 165 de ani de la fondarea Arhivelor Naționale ale României (126).

b). ACVILA CRUCIATĂ ÎN STEMELE ROMÂNIEI

După unirea principatelor în anul 1859, acvila cruciată a fost preluată în stema Principatelor Unite în toate variantele cunoscute: neinclusă într-un scut, de tip emblematic (fig. 127) așa cum se poate vedea pe marca poștală cu valoare de 30 de parale din emisiunea a-II-a, "Principatele Unite" (1864); stema cu ecusoanele acolate (fig. 128) așa cum se poate vedea pe medalia comemorativă 24 ianuarie 1859, prima Cameră a Principatelor Unite bătută la București; acvila plasată într-un scut unic (fig. 129), așa cum se poate vedea pe plicul și ștampila specială realizate la Alexandria cu prilejul Expoziției filatelice "Alexandria 150 de ani", acvila fiind plasată în primul câmp al scutului despicat; acvila plasată într-un scut sfertuit (fig. 130) așa cum se poate vedea în câmpurile 1 și 4 pe marca poștală cu valoarea de 2,40 lei emisă cu ocazia aniversării a 150 de ani de la unirea principatelor.

---

⁶³ Dogaru 1994, pag. 39

Începând cu anul 1872, stema va avea un nou aspect, acvila cruciată va fi plasată numai în primul cartier (fig. 131) așa cum se poate vedea pe vigneta care însoțește marca poștală cu valoarea de 2,10 lei din seria "Castelele României" (2008).

Dupa desăvârșirea unității naționale de stat a României în 1918, s-a remaniat din nou stema țării.⁶⁴ Stema se compune dintr-un scut albastru pe care este plasată o acvilă cruciată de aur încoronată.

Pe pieptul acesteia este plasat un al II-lea scut sfertuit care are în primul cartier acvila cruciată a Țării Românești (fig. 132). Crucea mai este prezentă și în cele două coroane prin globul crucifer.

Acvila cruciată, în cele două ipostaze, s-a păstrat și în stema actuală a României (fig. 133) așa cum se poate vedea pe marca poștală cu valoarea de 15 lei din emisiunea "Stema României" (1992).⁶⁵

Acvila mare de aur ce ține în cioc o cruce de asemenea de aur a fost preluată și în însemnele unor instituții militare actuale. Aceste însemne sunt de tip heraldic și au o caracteristică comună, toate au în alcătuire o acvilă mare de aur cruciată ținând în gheare șase fulgere, pe pieptul ei fiind plasat un scut cu însemnele specific instituției. În figura 135 este reprodusă stema (emblema) Statului Major General așa cum se poate vedea pe vigneta ce însoțește marca poștală cu valoarea de 7,60 lei a emisiunii "Statul Major General al Armatei Române - 150 de ani" (2009). În figura 136 este reprodusă stema Cercului Militar Național, așa cum apare pe ștampila specială realizată la București (15.12.2001) pentru aniversarea a 125 de ani C.M.N. în slujba culturii.

Aceeași acvilă se păstrează și în însemnele, emblemele, unor instituții militare cu caracter de ordine publică: emblema Jandarmeriei și emblema Direcției Generale de Poliție a Municipiului București. Emblema Jandarmeriei apare pe cartea poștală semiilustrată cod 029/2000 ca marcă fixă editată cu ocazia aniversării a 150 de ani de la înființarea Jandarmeriei. (fig. 137)

Emblema Direcției Generale de Poliție a Municipiului București apare pe plicul prima zi realizat cu ocazia celei de-a XXXI-a Conferințe a Polițiilor din Capitalele Europene care a avut loc la București (24-25 mai 2009) - (fig. 138).

Acvila mare cruciată a fost preluată și în stema Republicii Moldova și a orașului Chișinău. (fig. 134)

---

⁶⁴ Noua stemă a României a fost aprobată prin Legea din 23 mai 1921.

⁶⁵ Stema actuală a României a fost aprobată prin Legea nr. 102 din 21.09.1992 și publicată în M.O. nr. 236/24 sept. 1992.

c). CRUCEA ÎN STEMA DINASTICĂ A LUI ȘTEFAN CEL MARE

În mod normal, stema personală a lui Ștefan cel Mare (1457-1504) ar trebui analizată într-un context mai larg al însemnelor heraldice ale unei întregi dinastii, crucea apărând pe emisiunile monetare încă din timpul lui Alexandru cel Bun (1401-1433). Pe timpul domniei lui Ștefan cel Mare, crucea apare în două variante. Se poate face o diferență ușor sesizabilă între reprezentările heraldice de pe reversul monedelor, stema simplă, pe de-o parte și stemele dinastice înfățișate pe manuscrise, pe monumentele epigrafice și pe alte obiecte de uz oficial sau privat ale domnitorului, stema compusă sau sfertuită. Filatelic sunt reprezentate două tipuri de stemă care au ca mobilă crucea. Pe valoarea de 1,75 lei din emisiunea „Numismatica” (1970) este ilustrat un groș emis de Ștefan cel Mare, care are pe revers plasată în câmpul 1 al unui scut despicat o cruce cu brațele egale (fig. 139).⁶⁶

Ștefan cel Mare nu a emis nici o monedă purtând gravată stema dinastică sfertuită. Stema considerată punctul final al sintezei heraldice între armele de stat și cele dinastice ale lui Ștefan cel Mare este stema de pe clopotul dăruit de domnitor paraclisului domnesc de la Bistrița în anul 1497.⁶⁷ Scutul sfertuit are plasată în primul cartier o cruce bilobată.⁶⁸ Aceasta stemă este reprodusă pe un plic special realizat la Suceava în anul 1979 cu ocazia comemorării a 475 de ani de la moartea domnitorului (fig. 140). Acest scut apare ca motiv secundar și pe marca poștală cu valoarea de 2,80 lei din seria „Domnitorii Moldovei III” emisă de poșta Moldovei reprezentându-l pe Bogdan Orbul (1504-1517), fiul lui Ștefan cel Mare (fig. 141).

d). CRUCEA ÎN STEMELE JUDEȚENE ȘI MUNICIPALE

1. *Crucea în stema interbelică a județului Suceava.* În stema interbelică a județului Suceava regăsim o cruce trilobată. Într-un scut în câmp unic, pe roșu, cinci piscuri de argint ieșind din vârful scutului, pe cel din mijloc se înalță o cruce bilobată de asemenea de argint, susținută de doi lei de aur care țin cu labelle anterioare o coroană voievodală de aur plasată deasupra crucii.⁶⁹ Această stemă se regăsește pe marca poștală cu valoarea de 20+30 lei din seria „Imagini din Bucovina” (1942) - (fig. 142). Această cruce a fost preluată și în emblema ROTARY CLUB SUCEAVA, reprodusă pe întregul poștal cod 0256/1990, dedicat înființării primului club ROTARY din România postbelică (fig. 143).

2. *Crucea în stema actuală a municipiului Oradea.* Stema actuală a municipiului Oradea aprobată prin HG 685/2010, se compune dintr-un scut albastru pe care este plasată o cruce latină ținută de un arhanghel nimbă și înaripat și de un leu de argint

---

⁶⁶ Buzdugan, 1977, pag. 78

⁶⁷ Cernovodeanu 1977, pag. 98

⁶⁸ Crucea simplă cel mai probabil are o origine autohtonă, iar crucea bilobată treflată este de proveniență maghiară sau polonă.

⁶⁹ Dogaru 1994, pag. 147

încoronat și limbat roșu. Această stemă se regăsește ca motiv secundar pe cele patru mărci poștale ale emisiunii „ORADEA - 900 de ani de la atestarea documentară” (fig. 144).

e). CRUCEA ÎN STEMELE ECLEZIASTICE ROMÂNEȘTI

Pe lângă reprezentările heraldice românești regăsite pe materialele filatelice descrise anterior, crucea apare și în armeriile ecleziastice ale unor prelați sau ale unor institutii religioase. Apariția acestor însemne în circuitul filatelic a fost posibilă ca urmare a evenimentelor din decembrie 1989, odata cu înlăturarea regimului comunist care a dus constant o politică anticlericală.

1. *Stema mitropolitului Antim Ivireanu.* Stema se compune dintr-un scut cu scobituri laterale pe care este asezat, în pal un melc asuprit de o stea cu șase raze. Scutul este timbrat de o mitră, flancată la dreapta de o cruce, iar la stânga de o cârje, peste care se suprapune o pălărie ecleziastică. Această stemă este reprodusă pe o ștampila cu care a fost obliterated plicul special realizat la Râmnicu Vâlcea (fig. 145).

2. *Stema episcopului Andrei Șaguna (1809-1873).* Stema lui Andrei Șaguna, episcop de Sibiu, de la baza unei litografii de V. Katzeler, reprezentându-l pe prelat se regăsește pe marca fixă a întregului poștal cod 051/2008.⁷⁰ Cele două scuturi sunt susținute de doi îngeri care țin în mână, cel din dreapta o cruce, iar cel din stânga o cruce episcopală, totul fiind plasat sub un mantou timbrat cu o coroană închisă cu glob crucifer. (fig. 146).⁷¹

3. *Stema Patriarhiei Române.* Stema Patriarhiei Române, aprobată de Parlament în perioada interbelică și a cărei descriere a fost publicată în M.O. din 3 mai 1928, se compune dintr-un scut albastru în care este amplasat un ecuson roșu, cu o cruce patriarhală din aur, susținut de doi vulturi ce stau pe cinci coline de argint; de sus cu zborul în jos, un porumbel de argint ținând în cioc o ramura de măslin verde. Scutul este plasat peste o cruce și o cârje episcopală, așezate în curmeziș, este timbrat de mitra patriarhală de aur, de însemnele episcopatului atârând un șirag de mătăanii negre care se termină cu o cruce neagră. Scutul este susținut de doi îngeri de argint, nimbați de aur, iar la partea inferioară, pe o eșarfă este înscrisă cu negru deviza ”PAȘTE OILE MELE”.⁷² Pentru prima dată această stemă apare pe una din vignetele blocului emis în anul 1999 cu ocazia vizitei Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea în România, și pe ștampila cu care a fost obliterated plicul prima zi realizat cu aceeași ocazie (fig. 147).

---

⁷⁰ Întregul poștal cod 051/2008 a fost editat cu prilejul aniversării a 200 de ani de la nașterea Mitropolitului Andrei Șaguna.

⁷¹ Dogaru 1994, pag. 162.

⁷² Ibidem, pag. 162.

În anul 2007 a fost emis un bloc format din patru mărci poștale și doua vignete în memoria Patriarhului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Una din vignete (fig. 148) și plicul prima zi (fig. 149) au în imagine această stemă.

Ca marcă fixă această stemă apare pe cartea poștală cod 120/99, editată cu ocazia Anului Internațional al Persoanelor Vârstnice (fig. 150) și pe întregul poștal cod 078/2007 editat cu prilejul Întronării Preafericitului Parinte Daniel ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (fig. 151).

În anul 2010, cu ocazia zilei mărcii poștale românești, s-a pus în circulație emisiunea poștală „125 de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române. Emisiunea a fost tipărită în coli mici de opt mărci plus o vigneta, imaginea mărcii reproducând stema, iar vigneta crucea patriarhală (fig. 152).

4. Stema Episcopiei Alexandriei și Teleormanului. În anul 1998 cu ocazia Târnosirii Catedralei Episcopale Sfântul Alexandru din Alexandria s-a editat un întreg poștal cod 118/98, care are ca marcă fixă stema Episcopiei Alexandriei și Teleormanului la data respectivă (fig. 153). În această stemă, crucea apare în mai multe poziții. Stema se compune dintr-un scut albastru pe care este plasat un miel pascal de argint, nimbând ținând o cruce și o flamură de argint încărcată cu o cruce roșie. Scutul este plasat pe o cruce care se încrucișează cu o cârje episcopală de aur. De însemnele episcopatului atârnă doua eșarfe albastre încărcate cu cruciulițe de argint și un șirag de mătănie negre care înconjoară scutul și care se termină de asemenea cu o cruciuliță neagră. Pe eșarfă este plasată inscripția „EPISCOPIA ALEXANDRIEI ȘI TELEORMANULUI”.

5. Stema Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului. În anul 2006 la Arad s-a realizat o ștampilă specială pentru aniversarea a 300 de ani de la înființarea Episcopiei Ortodoxe a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului (fig. 154). Stema se compune dintr-un scut pe care este plasată o biserică cu doua turle, văzută din față. Scutul este plasat peste o cruce și o cârje așezate în curmeziș. Scutul susținut de doi lei este timbrat de o coroană episcopală.

6. Stema Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. În anul 2001, cu ocazia aniversării a 600 de ani de la recunoașterea oficială a Mitropoliei Moldovei de către Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, s-a editat întregul poștal, cod 154/2001, care are în imagine stema Mitropoliei Moldovei, compusă dintr-un scut încărcat cu un personaj ecvestru, aureolat asuprind un balaur. Scutul este plasat sub un mantou având deasupra o mitră arhierască, totul plasat peste o cruce și o cârje episcopală, așezate în curmeziș (fig. 155).

IV. CRUCEA ÎN VEXILOLOGIA HERALDICĂ

La fel ca și în capitolele precedente, am încercat să fac și o clasificare a drapelurilor care au în compunerea lor o cruce, prezentându-le numai pe acelea pe care le-am regăsit pe materialele filatelice.⁷³ Spre deosebire de heraldica propriu zisă tipurile de cruce utilizate în compunerea drapelurilor sunt mult mai reduse. În continuare am folosit termenul de drapel cruciat pentru a denumi drapelul care are plasat în câmpul vexilar o cruce.

1. *Drapelul cu cruce greacă.*⁷⁴ Drapelul cu crucea greacă este drapelul cruciat care are plasat în centrul câmpului vexilar o cruce care nu atinge marginile drapelului și are brațele egale așa cum se poate vedea în drapelul Elveției (fig. 156). Tot în această categorie am încadrat și drapelurile care au plasată această cruce în sfertul superior lângă lance cum se poate vedea în drapelul Greciei (fig. 157) și în drapelul istoric american (BUNKER HILL FLAG 1775) - (fig. 158). În ambele cazuri, crucea atinge două margini ale drapelului.

2. *Drapelul cu crucea Sfântului Gheorghe.*⁷⁵ Drapelul cu crucea Sfântului Gheorghe este un drapel cruciat care are plasată o cruce formată prin suprapunerea unui pal (țeapă) cu o fascie în centrul câmpului vexilar, crucea atingând marginile drapelului. Lungimea brațelor orizontale este mai mare decât cea a brațelor verticale. În figura 159, în drapelul Insulelor Aland pe un fond albastru, este plasată o cruce galbenă peste care broșează o cruce roșie (cruce suprapuse). În figura 160, în drapelul Ordinului Sfintei Frății din Castilia (1488) pe un fond alb este plasată o cruce roșie.⁷⁵ Crucea împarte câmpul vexilar în patru cartiere (cantoane) care pot fi de aceeași culoare ca în exemplele prezentate anterior sau de culori diferite ca în cazul drapelului Republicii Dominicane (fig. 161).

La fel ca și în cazul blazoanelor cruciate și în aceste câmpuri pot fi plasate anumite figuri similare mobilelor de pe scuturile blazoanelor. În figura 162, pe drapelul provinciei canadiene Quebec (1867), în cele patru câmpuri albastre sunt plasate patru flori de crin, câte una în fiecare câmp, aluzie la originea franceză a provinciei.

În figura 163, în drapelul Georgiei, în cele patru câmpuri albe delimitate de o cruce roșie, sunt plasate patru cruci roșii.

În drapelul Republicii Dominicane (fig. 161), crucea albă care delimitează două câmpuri albastre și două câmpuri roșii are plasată în centru o stemă.

---

⁷³ *Un drapel sau un steag este o bucată de hârtie sau de pânză colorată mono sau multicolor, având o anumită formă geometrică, prinsă de o lance de lemn, de un stâlp sau un catarg având uneori imprimată o stemă sau o emblemă, folosit pentru delimitare sau identificare, în Dicționarul Enciclopedic Român, 1964, vol II, pag. 165.*

⁷⁴ Denumire preluată din heraldică

⁷⁵ Sf. Gheorghe este un sfânt megalomartir pomenit de aproape toate bisericile tradiționale, sărbătorit de obicei pe data de 23 aprilie, patron al unui număr de țări, regiuni și orașe printre care cel al Angliei.

3. *Drapelul cu crucea asimetrică sau cruce scandinavă.* Drapelul cu crucea asimetrică sau cruce scandinavă este drapelul cruciat pe care este plasată o cruce asimetrică și pe care o întâlnim pe drapelele țărilor scandinave, Suedia, Finlanda, Norvegia și pe drapelele Islandei și Danemarcei.

În drapelul Suediei (fig. 164), crucea galbenă este plasată pe un câmp albastru, iar în drapelul Finlandei (fig. 165) crucea albastră este plasată pe un fond alb. În drapelul Islandei (fig. 166) pe albastru este plasată o cruce roșie bordurată cu alb (ca o cruce dublă), iar în drapelul Danemarcei (fig. 167) crucea albă este plasată pe fond roșu.

4. *Drapelul cu crucea Sfântului Andrei.*⁷⁶ Drapelul cu crucea Sfântului Andrei este un drapel cruciat pe care este plasată o cruce formată dintr-o bandă și o bară, prin suprapunere, care ating colțurile drapelului. Crucea împarte câmpul vexilar în patru câmpuri triunghiulare de aceeași culoare sau în mai multe culori.

În drapelul Republicii Jamaica (fig. 169), crucea de culoare galbenă împarte câmpul vexilar în două cantoane verzi și două negre.

În drapelul statului Alabama din componența S.U.A. (fig. 170), pe un câmp vexilar alb este plasată o cruce a Sfântului Andrei de culoare roșie. În figura 171 se poate vedea același tip de drapel, pe un fond alb fiind plasată o cruce albastră (drapelul flotei ruse întemeiate de Petru cel Mare). În figura 172 (drapelul statului Florida) și figura 173 (drapelul provinciei canadiene Noua Scoție), sunt două drapele cu crucea Sfântului Andrei peste care broșează câte o stemă.

5. *Drapelul cu crucea Sfântului Gheorghe și cu crucea Sfântului Andrei suprapuse.* Un drapel de acest tip îl reprezintă drapelul Marii Britanii, obținut prin suprapunerea drapelelor Angliei (crucea roșie a Sfântului Gheorghe pe fond alb) și cel al Scoției (crucea albă a Sfântului Andrei pe fond albastru)-(fig. 174). Drapelul Marii Britanii apare plasat și în cantonul superior de lângă lance în drapelul Noii Zeelande (fig. 175), a Australiei (fig. 176) și a insulelor Fidji (fig. 177). Un drapel de același tip este și cel al provinciei Țara Bascilor, cele două cruci, albă (Sf. Gheorghe) și verde (Sf. Andrei) sunt plasate pe un câmp roșu (fig. 178).

6. *Alte drapele pe care întâlnim plasată crucea.* În această categorie se încadrează drapelele care au plasate în poziția centrală sau în cantonul superior de lângă lance stema țării sau o altă figură care are în componență o cruce. Drapelul Slovaciei (fig. 179) are plasată stema de stat care are în componență o cruce bilobată. Același tip de cruce se regăsește și pe drapelul Franței libere, din timpul celui de al II-lea război mondial (fig. 180).

---

⁷⁶ Deoarece era pescar, sfântul Andrei este considerat de marinarii și pescarii greci drept ocrotitorul lor. În România este socotit cel care a propovăduit Evanghelia pe aceste meleaguri. Este sărbătorit la 30 noiembrie.

O cruce treflată o întâlnim pe drapelul statului american Maryland (fig. 181). Drapelul cu aspectul unui scut sfertuit, are plasate în câmpurile doi și trei câte o cruce treflată cu culorile suprapuse unele altora, alb pe negru și negru pe alb, ca o îndoitură.

În drapelul Maltei, (fig. 182) crucea cu brațele egale este plasată în cantonul superior lângă lance. În figura 183, este prezentat un drapel cu cruce a Ordinului lui Hristos (ordin militaro-religios).⁷⁷

---

⁷⁷ Orden de la Santa Hermandad de Castilla

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE:

1. Biedermann 2002 - Biedermann Hans, *Dicționar al simbolului*, Ed. Saeculum, J.O. București, 2002.
2. Buzdugan 1977 - Buzdugan George et al., *Monede și bancnote românești*, Ed. Sport-Turism, București, 1977.
3. Cernovodeanu 1977 - Dan Cernovodeanu, *Știința și arta heraldică în România*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
4. Chevalier 1982 - Jean Chevalier, Alain Gheerbraut, *Dictionnaire des Symboles*, Edition Robert Laffort (Jupiter), Paris, 1982.
5. DER 1964 - *Dicționar Enciclopedic Român*, D-J, vol. II, Ed. Politică, București, 1964.
6. Dogaru, 1976 - Maria Dogaru, *Sigilii, mărturii ale trecutului istoric. Album heraldic*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1976.
7. Dogaru 1994 - *Din heraldica României*, Ed. J.I.F., 1994.
8. Eduardo 2000 - Eduardo Pardo de Guevara, Jaime Bugallal y Vela, *Manual de heraldica espanola*, Edimet Libros SA, 2000.
9. Felix 2000 - Felix Vaquerizo Romero - *Manual de Heraldica*, Trigo Ediciones S.L., Soria 13, 2000.
10. Fernando 2000 - Fernando Gonzales-Doria, *Diccionario Heraldico y Nobiliario*, Tom II, Trigo Ediciones S.L., Madrid, 2000.
11. Luis 1998- Luis F. Messia de la Serda y Pita, *Heraldica Espanola*, Edimet Libros, Madrid, 1998.
12. Mitrofanovici 1929 - Mitrofanovici Vasile et al., *Liturgica Bisericii Ortodoxe*, Ed. Consiliului Evanghelic Bucovina, Cernauti, 1929.
13. Mircea 1995 - Dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, Ed. I.B.M.B.O.R., București, 1995.
14. Neubecker 1977 - Neubecker Ottfried et al. *Heraldik-Wappen. Ihr Ursprung Sein unt Wert*, GmbH, Frankfurt am Main, 1977.
15. Sturdza 1974-Marcel Sturdza- Săucești, *Heraldica. Tratat tehnic*, Ed. Științifică, București, 1974.
16. Wappen 1994 - *Wappen-Geschichte unt Geschichten*, 1974.

ANEXE

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

Fig. 15

Fig. 16

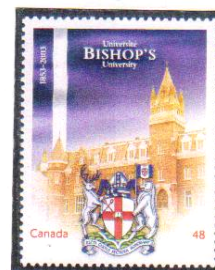

Fig. 17

Fig. 18

Fig. 19

Fig. 20

Fig. 21

Fig. 22

Fig. 23

Fig. 24

Fig. 25

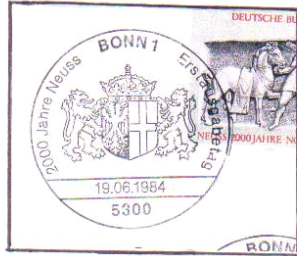

Fig. 26

Fig. 27

Fig. 28

Fig. 29

Fig. 30

Fig. 31

Fig. 32

Fig. 36

Fig. 33

Fig. 34

Fig. 35

Fig. 37

Fig. 38

Fig. 39

Fig. 40

Fig. 41

Fig. 42

Fig. 44

Fig. 45

Fig. 43

Fig. 48

Fig. 46

Fig. 51

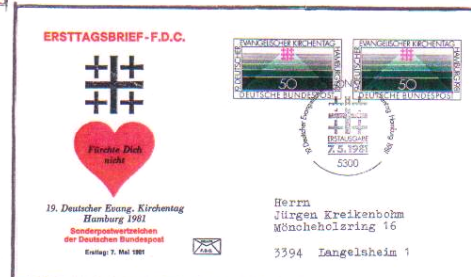

Fig. 47

Fig. 50

Fig. 49

Fig. 52

Fig. 53

Fig. 54

Fig. 57

Fig. 58

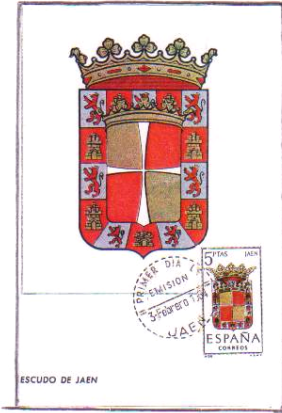

Fig. 55

Fig. 56

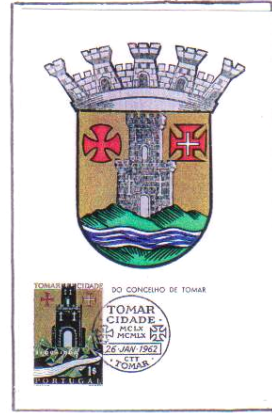

Fig. 59

Fig. 60

Fig. 61

Fig. 62

Fig. 63

Fig. 64

Fig. 65

Fig. 66

Fig. 67

Fig. 68

Fig. 69

Fig. 70

Fig. 71

Fig. 72

Fig. 73

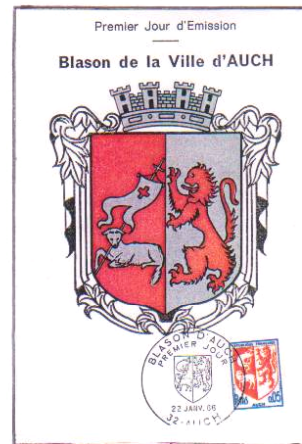

Fig. 75

Fig. 74

Fig. 76

Fig. 79

Fig. 77

Fig. 78

Fig. 80

Fig. 81

Fig. 82

Fig. 83

Fig. 84

Fig. 85

Fig. 86

Fig. 87

Fig. 88

Fig. 89

Fig. 90

Fig. 91

Fig. 92

Fig. 93

Fig. 94

Fig. 95

Fig. 96

Fig. 97

Fig. 98

Fig. 99

Fig. 100

Fig. 101

Fig. 102

Fig. 103

Fig. 104

Fig. 105

Fig. 106

Fig. 107

Fig. 108

Fig. 109

Fig. 110

Fig. 112

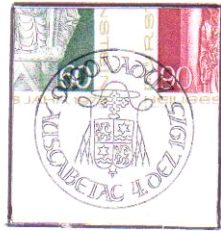

Fig. 111

Fig. 113

Fig. 114

Fig. 115

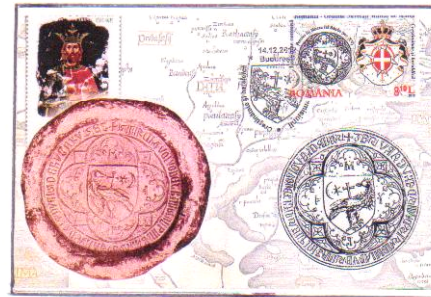

Fig. 116

Fig. 117

Fig. 118

Fig. 119

Fig. 122

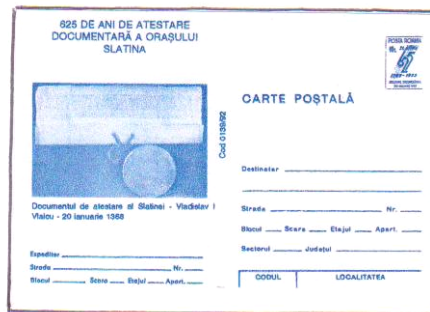

Fig. 120

Fig. 121

Fig. 123

Fig. 124

Fig. 127

Fig. 130

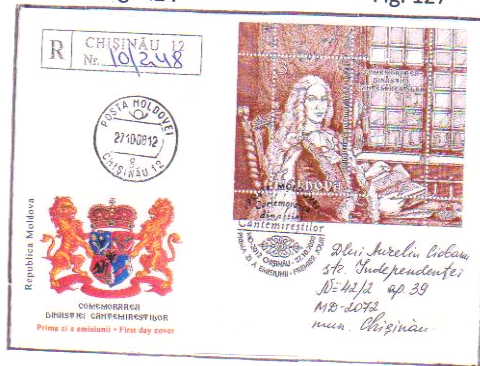

Fig. 125

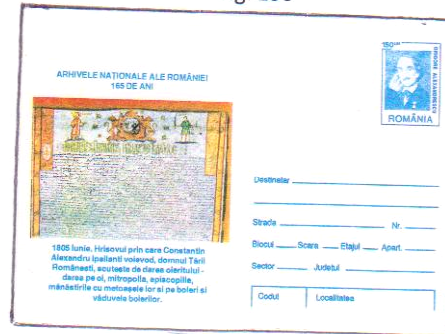

Fig. 126

Fig. 128

Fig. 129

Fig. 131

Fig. 132

Fig. 134

Fig. 133

Fig. 135

Fig. 136

Fig. 139

Fig. 137

Fig. 138

Fig. 140

Fig. 141

Fig. 142

Fig. 143

Fig. 144

Fig. 145

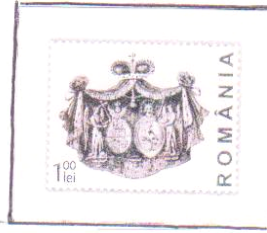

Fig. 146

Fig. 147

Fig. 150

Fig. 151

Fig. 148

Fig. 149

Fig. 152

Fig. 153

Fig. 155

Fig. 154

Fig. 156

Fig. 157

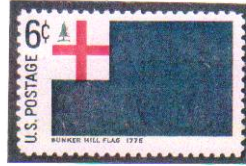

Fig. 158

Fig. 159

Fig. 160

Fig. 162

Fig. 163

Fig. 167

Fig. 168

Fig. 161

Fig. 164

Fig. 165

Fig. 166

Fig. 169

Fig. 170

Fig. 172

Fig. 171

Fig. 173

Fig. 177

Fig. 174

Fig. 175

Fig. 176

Fig. 178

Fig. 179

Fig. 182

Fig. 180

Fig. 181

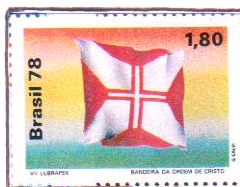

Fig. 183

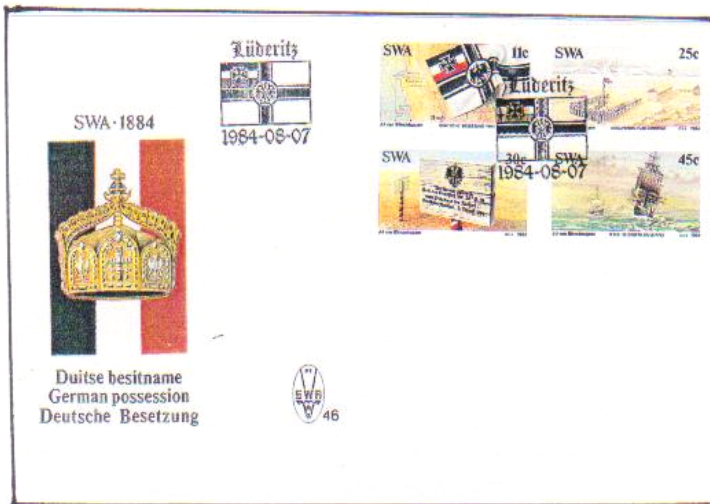

Fig 184

Fig 185